

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук,

професора Пріба Гліба Анатолійовича

на дисертаційну роботу

Юрценюк Ольги Сидорівни «Непсихотичні психічні розлади у студентів закладів вищої освіти (закономірності формування, діагностика, профілактика, лікування та реабілітація)» подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.16 – психіатрія.

Актуальність. Дисертаційна робота присвячена дослідженню непсихотичних психічних розладів (НПР) у студентів різних спеціальностей закладів вищої освіти (ЗВО), а її важливість обумовлена необхідністю пошуку відповідних методів діагностики, лікування та профілактики. Поширеність НПР серед молоді ставить до числа пріоритетних проблеми їх ранньої діагностики, профілактики і терапії. В структурі психічної патології у студентів, розлади межового спектру займають провідне місце, що призводить до зниження навчальної адаптації та погіршення успішності навчання. Негативні тенденції щодо погіршення здоров'я молоді, які навчаються в ЗВО обумовлені впливом медико-соціальних, психологічних та інших факторів. На теперішній час залишається недостатньо дослідженим аспект щодо чинників формування НПР у студентів ЗВО, врахування яких допоможе розробити принципи та методи ранньої діагностики, комплексні програми профілактики, реабілітації та превенції психічних порушень. Визначення чинників формування НПР у студентів ЗВО є необхідним для своєчасного виявлення, ефективних заходів лікування та психологічної корекції психічних розладів непсихотичного регістру для забезпечення високого рівня якості життя та соціальної адаптації.

Вищевикладене визначає наукову актуальність дисертаційної роботи Юрценюк О.С., щодо вивчення різних аспектів НПР у студентів ЗВО, їх діагностиці, лікуванню, профілактиці та реабілітації.

Метою є підвищення ефективності медичної допомоги при НПР у студентів ЗВО шляхом розробки та впровадження системи комплексних заходів щодо своєчасної діагностики, профілактики, корекції, лікування та реабілітації зазначених порушень, які враховують клінічні особливості наявної нервово-психічної патології та дозволяють виявити закономірності формування і динаміки НПР у студентів ЗВО. Поставлені в роботі відповідні завдання автором повністю виконано.

Дисертацію викладено на 544 сторінках (420 сторінок основного тексту). Робота складається із вступу, огляду літератури, 8 розділів із описом результатів власних досліджень, висновків, списку використаної літератури, що містить 475 найменувань (з них 228 вітчизняних і 247 закордонних). Дисертацію ілюстровано 93 таблицями та 31 малюнками.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у наступному: вперше досліджено стан психічного здоров'я студентів, що навчаються в ВНЗ різної спеціалізації, з вивченням закономірностей формування, динаміки та феноменологічних особливостей основних варіантів невротичних проявів. Поглиблено уявлення про клінічні прояви і клінічну структуру НПР у студентів ЗВО різних спеціальностей. Та визначено специфіку феноменології НПР. Авторкою визначено вплив віку, статі та соціального статусу студентів на розвиток НПР. Досліджено психогігієнічні умови навчання в ЗВОта їх вплив на стан психічного здоров'я студентів. Вперше розроблено, впроваджено і здійснено порівняльну оцінку ефективності нової системи диференційної діагностики та диференційованих підходів до лікування, профілактики та реабілітації НПР у студентів ЗВО, що комплексно враховує особистісно-типологічні, психопатологічні та соціальні фактори.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження полягає у поліпшенні якості діагностики та медико-психологічної допомоги студентам з НПР (зокрема кваліфікованої, спеціалізованої). У роботі розроблено та впроваджено у клінічну

практику методи комплексного діагностичного дослідження різних форм і типів НПР. Проаналізовано та використано в лікувально-діагностичній роботі методи системного аналізу факторів ризику формування НПР. Створено та модифіковано методики, спрямовані на оцінку психічного стану студентів, їх психологічних властивостей та соціально-психологічних факторів в умовах масового обстеження, уточнено межі їх нормативних значень, що дозволяє використовувати їх для виділення груп осіб із підвищеним ризиком формування психічних розладів (5 патентів та 28 рацпропозицій). Виділено індивідуально-психологічні, соціально-психологічні фактори ризику формування НПР у студентів із урахуванням статі, віку, курсу навчання та спеціальності.

Авторкою, вдосконалено методику лікування депресивних, тривожних, obsесивно-компульсивних та соматоформних розладів, що представлено у відповідних патентах. Розроблено принципи та основні напрямки системи психіатричної, психотерапевтичної і медико-психологічної допомоги студентам у рамках роботи медико-психологічної служби ЗВО. З позиції біопсихосоціальної моделі у психіатрії отримано дані щодо клініко-психопатологічної структури НПР у студентів ЗВО. Впроваджено розроблену систему диференційованої діагностики та диференційованих підходів до лікування і профілактики НПР у студентів ЗВО, що комплексно враховує особистісно-типологічні, психологічні, соціальні фактори, має підвищити рівень медико-соціальної допомоги даному контингенту хворих.

У вступі автор обґрунтовує актуальність досліджуваної теми, чітко формулює мету та завдання дослідження.

У першому розділі здійснено огляд літератури з вивченням стану питання взаємозв'язку НПР у осіб молодого віку. Автором було проведено аналіз наукових джерел, які присвячені вивченню сучасних уявлень про етіологічні, патогенетичні та клінічні аспекти НПР у студентів та проблем профілактики, лікування та реабілітації даних

пацієнтів. Детально проаналізовано різні погляди на проблему у закордонних та вітчизняних дослідженнях.

Другий розділ містить данні про матеріали та методи дослідження, а також обґрунтування їх застосування. Безпосереднім об'єктом цього дослідження стали 317 пацієнтів з НПР та 918 практично здорових осіб, які склали групу порівняння. Автором було проведене обстеження пацієнтів, що включало застосування комплексу методів, зокрема, соціально-демографічного, клініко-амнестичного, клініко-психопатологічного, психодіагностичного, психометричного, клініко-катамнестичного, статистичного.

Третій розділ присвячений вивченню закономірностей формування НПР серед студентів ЗВО. Автором наведені дані клініко-анамнестичного дослідження анамнезу та психічного стану пацієнтів, де він підсумовує результати досліджень визначення особливостей розвитку НПР в залежності від нозології, статі, тривалості навчання. Окремим підрозділом дисертантом було описано результати створеної ним моделі мультиноміальної логістичної регресії та дерева рішень для визначення предикторів розвитку, формування НПР у студентів ЗВО. Представлено графічні результати та програмні забезпечення мультиноміальної логістичної регресії та дерева рішень.

Четвертий розділ присвячений результатам дослідження клініко-психопатологічної структури та феноменології НПР у студентів ЗВО. Автором проведений порівняльний аналіз відносних частот НПР в обстеженого контингенту, а саме: диференціація за статтю та спеціальністю навчання. Описано особливості деяких ознак НПР у студентів ЗВО за діагностичними критеріями МКХ-10. Отримані дані свідчать про те, що НПР у студентів мають складну психопатологічну структуру, яка включає облігатні порушення (афективно-мотиваційні і парціальні когнітивні порушення, інтрузивні переживання, пов'язані з психотравмуючою ситуацією, зміна самооцінки) і факультативну симптоматику (астенічні стани, зміни настрою, соматоформні і психовегетативні дисфункції).

У п'ятому розділі наведені дані дослідження вікової динаміки розповсюдженості і структури НПР серед студентів ЗВО. Цей розділ містить два підрозділи у яких наведено аналіз вікової динаміки розповсюдженості і структури НПР у студентів та результати дослідження частоти виникнення нових випадків НПР протягом року та порівняння її з зазначеними показниками при першому обстеженні. Встановлено НПР, що виникали у студентів впродовж навчання. Приймаючи за нульову гіпотезу відсутність впливу обставин, що діяли до початку навчання, дисертанту вдалося виділити такі НПР, що виникли протягом року навчання. Отримані дані свідчать про більшість студентів у яких при первинному обстеженні не було виявлено психічної патології залишилися практично здоровими і через рік (858 осіб, 93,46 %). Аналізуючи структуру НПР, що виникли за вказаний період у даного контингенту, спектр нозологій був вузьким у порівнянні з виявленими хворими при первинному обстеженні. Головним чином, НПР були представлені афективними розладами (F30.0, F32.0, F34.0) та невротичними, пов'язаними зі стресом та соматоформними розладами (F40.1, F41.2, F42.0, F43.20, F43.21, F43.22).

Розділ шостий присвячений дослідженню психологічних особливостей студентів ЗВО, що страждають на НПР. Описано результати рівнів особистісної тривожності, ситуативної тривоги, депресії, алекситимії, нейротизму та особистісних шкал СБОО у студентів основної та порівняльної груп з урахуванням статі, курсу, нозології. Проаналізовано кореляційні зв'язки між вищезгаданими показниками в основній та порівняльній групах в динаміці.

В сьомому розділі описано вплив соціально-психологічних факторів на розвиток НПР у студентів ЗВО. Даний розділ складається з двох підрозділів де представлено результати аналізу соціально-психологічних факторів, що впливають на формування НПР у студентів ЗВО. Встановлено відносні, атрибутивні ризики та співвідношення шансів розвитку НПР у студентів. Для вивчення

феноменології НПР автор встановив преморбідні фактори формування НПР, що мали місце в анамнезі студентів з НПР.

В другому підрозділі сьомого розділу представлена інтегративна характеристика факторів ризику розвитку НПР у студентів ЗВО. Виходячи з рівняння множинної лінійної регресії, дисертантом були побудовані регресійні моделі, що відображають залежність загальної кількості скарг з боку різних психічних сфер від ступеня суб'єктивного неблагополуччя мікросоціального оточення, рівня конфліктності, ступеня вираженості особистісних особливостей та інших факторів у студентів ЗВО. Таким чином, були отримані результати, з високим ступенем вірогідності ($p < 0,01$), що дозволяють прогнозувати зміну психічного стану за критерієм загальної кількості скарг з боку різних психічних сфер на підставі врахування психологічних особистісних особливостей, рівнів особистісної та ситуативної тривожності, нейротизму, соціально-психологічних факторів.

Розділ восьмий присвячений дослідженню видів та проявів стресу пов'язаного з навчанням у студентів ЗВО та опису шляхів його подолання. Описано результати в залежності від віку, статі, спеціальності навчання, нозології і встановлено, що шляхи подолання стресу мали відмінності у студентів різних спеціальностей та достовірні відмінності між основною та порівняльною групами різних спеціальностей, що необхідно враховувати при побудові профілактичних, психокорекційних та психотерапевтичних заходів.

Дев'ятий розділ присвячений комплексній системі діагностики, профілактики, психокорекції/психотерапії та реабілітації НПР у студентів ЗВО та оцінці ефективності запропонованої системи заходів. Розділ містить чотири підрозділи. В першому підрозділі описано систему корекції та профілактики НПР у студентів ЗВО. В другому - систему комплексного лікування НПР у студентів ЗВО, описано раціоналізаторські пропозиції запропоновані автором. В третьому підрозділі представлено принципи психосоціальної реабілітації студентів з НПР. І в четвертому підрозділі представлено результати

ефективності психофармакологічного та комплексного психофармакологічного та психотерапевтичного лікування НПР. Проведене дослідження показало, що найбільша клінічна результативність спостерігалась у пацієнтів, які отримували запропоноване автором комплексне диференційоване лікування.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, пропозицій. Виконання дисертаційної роботи проведено на належному методологічному рівні. На основі детального опрацювання літературних джерел визначено проблему дослідження, сформульовано його мету та завдання. У дисертації ретельно обґрунтована доречність всіх методів дослідження, принципи формування вибірок, використано надійний інструментарій статистичної обробки даних. Отримані данні піддані всебічному аналізу, що забезпечує належний рівень достовірності та обґрунтованості основних положень роботи. Висновки обґрунтовані, відповідають завданням роботи і витікають із змісту розділів.

За результатами дослідження опубліковано 91 наукову роботу, із них 32 статті (27 статей надруковано у спеціалізованих наукових фахових виданнях, 21 одноосібна, 23 в індексованих виданнях, 2 на платформі Scopus), 25 тез доповідей, 1 монографію, 5 патентів на корисну модель, оформлено 28 раціоналізаторських пропозицій.

Автореферат, оформлений відповідно вимогам МОН України, ідентичний змісту дисертації, відображає основні її положення.

Проте, у дисертаційному дослідженні, яке в цілому можна оцінити позитивно, є дискусійні моменти.

1. Чи виявили Ви відмінності за психопатологічними ознаками при порівнянні чоловіків та жінок?
2. Чи спостерігали Ви залежність успішності навчання від наявності НПР?
3. Які психотерапевтичні методи Ви використовували в комплексному лікуванні НПР?

Окремі недоліки не є принциповими і не зменшують загальну позитивну оцінку роботи.

Таким чином, дисертаційна робота Юрценюк Ольги Сидорівни «Непсихотичні психічні розлади у студентів закладів вищої освіти (закономірності формування, діагностика, профілактика, лікування та реабілітація)» є закінченою науковою роботою, яка присвячена актуальній проблемі медицини – підвищенню ефективності допомоги пацієнтам з даною патологією. Робота відрізняється науковою новизною, і має важливе теоретичне і практичне значення.

За змістом, актуальністю теми, науковою новизною, практичним значенням дисертаційна робота Юрценюк Ольги Сидорівни «Непсихотичні психічні розлади у студентів закладів вищої освіти (закономірності формування, діагностика, профілактика, лікування та реабілітація)» повністю відповідає вимогам п. 10 «Положенню про порядок присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. за № 567, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеню доктора медичних наук. Автор дисертаційної роботи заслуговує присудження наукового ступеня доктор медичних наук за спеціальністю 14.01.16 – психіатрія.

Завідувач кафедри психології,
Інституту підготовки кадрів
Державної служби зайнятості України,
Міністерства соціальної політики України,
доктор медичних наук, професор

